

Пасмор Н. П.,
кандидат педагогічних наук, директор
наукової бібліотеки Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого;
Будецька О. О.,
завідуюча відділом рідкісних видань
і дисертацій Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

МОЖЛИВОСТІ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО З ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ (ДО 100-РІЧЧЯ УТВОРЕННЯ УНР)

Сучасні соціальні, культурні, правові та політичні перетворення в Україні зумовили пошук нових векторів досліджень, змусили дещо інакше поглянути на здавалося б уже вирішені проблеми (особливо історичні й культурні). Зокрема, нагальними і актуальними залишаються питання вивчення державотворчих процесів в Україні. Звісно, з огляду на це як науковці, так і студенти при проведенні своїх історіографічних досліджень широко використовують фонди наукової бібліотеки, де зосереджена значна кількість наукових праць, підручників, довідкових, енциклопедичних і хрестоматійних видань, стародруків. Завдяки ознайомленню і вивченню цих джерел можна встановити і прослідкувати тенденції розвитку історичних знань, української історичної думки, дізнатися багато нового про творців національної державності та їх внесок у певні події навіть тисячолітньої давнини.

Комплексний ретроспективний і поточний бібліографічний та історіографічний аналіз національного видавничого репертуару (у рукописній, друкованій, електронній формах), що знаходиться у бібліотечних фондах, робота з пошуку книжкових джерел, статейних матеріалів, електронних джерел інформації, інтернет-ресурсів тощо, і навіть окремих «крихіток», в яких згадується Українська Народна Республіка (УНР), дозволили віднайти понад 1 000 джерел: дисертаційних робіт, моногра-

фічних видань, журналів, архівних матеріалів. Крім того, аналітичний огляд ресурсів і книжкових видань (за видами, жанрами, хронологією та географією), дав змогу виявити національне дисертаційне поле наукових робіт, присвячених подіям Української революції 1917–1921 рр., її ролі в історії України та Європи, українському визвольному руху поч. ХХ ст. Так, за роки незалежності вченими різних вишів і наукових установ захищено 72 дисертації, серед яких Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Національний університет «Львівська Політехніка», Львівський національний університет ім. І. Франка, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого та ін.

Акцентуючи увагу на дисертаціях, захищених на базі харківських університетів за науковою спеціальністю «Історія держави і права», слід назвати наступні роботи: В. В. Землянська «Кримінально-процесуальне законодавство Центральної Ради, Гетьманату Скоропадського та Директорії (Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2002 р.), А. Й. Присяжнюк «Конституційне будівництво в Українській Народній Республіці доби Директорії (листопад 1918 – початок 1921 рр.)» (Національний університет внутрішніх справ, 2002 р.), С. Г. Благовісного «Організаційно-правові засади діяльності урядів «першої» та «другої» УНР» (Національний університет внутрішніх справ, 2005р.) та ін. Філологічний аспект висвітлено в роботі О. М. Данилевської «Мовна політика Центральної Ради, Гетьманату та Директорії УНР» (Інституті української мови НАН України, 2004 р.).

До найважливіших результатів тривалої і наполегливої роботи вчених слід віднести перший том («Історія держави і права України», 2016 р.) Великої української юридичної енциклопедії. Це видання є систематизованим зводом знань про суспільний, державний лад, джерела й основні інститути права, які характеризують багатовікову історію українського державотворення.

Значне місце у фондах наукової бібліотеки університету займають монографічні роботи теоретиків й істориків права з поглибленого вивчення державотворчих процесів в Україні, у т. ч. утворення УНР. Серед найбільш видатних українських дослідників слід назвати О. М. Мироненка («Витоки українського революційного конституціоналізму 1917–1920 рр. Теоретико-методологічний аспект», 2002р., «Світоч української державності: політико-правовий аналіз діяльності Центральної ради»,

1995р.), В. О. Рум'янцева («Українська державність 1917–1922 рр.: форми і проблеми розбудови», 1996р., «Центральна Рада: боротьба за відновлення української державності», 1995р.), В. Ф. Солдатенка («Українська революція: концепція та історіографія (1918–1920 рр.)», 1999р.; «Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби», 2007 р.) та ін. До речі, у фондах рідкісних книг і дисертацій зберігається оригінал Закону про вибори до Установчих Зборів Української Народньої Республіки (Київ, Друкарня Київської Губернської Народньої Управи, Володимирська, № 33, 1917 р.).

Оскільки важливе значення для вивчення внеску в українську науку і державність мають свідчення, описи, спогади учасників історичних подій часів створення УНР, фонди бібліотеки поповнили перевидані в Україні наукові праці М. С. Грушевського, В. К. Винниченка, П. П. Скоропадського, С. В. Петлюри та ін. Найбільш повно представлені загальнонаціональні та зарубіжні серіальні видання (журнали, бюлетені, реферативні видання, офіційна періодика, газети тощо), які містять матеріали і статті з актуальних суспільно-політичних наукових питань державотворення та УНР. Серед найбільш затребуваних у цій сфері робіт є дослідження П. П. Гай-Нижника, С. Г. Благовісного, О. Д. Бойко, Т. М. Борисової, Р. Ю. Васковського, О. О. Волошко, В. Д. Гончаренка, В. А. Довбня, М. А. Ковальчук, О. Л. Копиленка, О. М. Мироненко, Т. О. Подковенко, В. О. Рум'янцева, І. Я. Терлюк та ін.

Вивчаючи фонди із зазначеної тематики у контексті дослідження історіографії, хронологію видань і досліджень умовно можна поділити на наступні періоди: I – часи розбудови УНР (1917–1920 рр.), коли відбувається активний друк законодавчих актів часів УНР (оригінали матеріалів зберігаються у багатьох архівах світу, представлені в електронних бібліотеках, а також передруковані після 1991 р., зокрема, у 10-томному виданні «Україна: антологія пам'яток державотворення Х – ХХ ст. : у 10 т., 2008 р.); II – окремі дослідження (1920–1991 рр.); III – дослідження історії УНР (1920-ті роки – до цього часу в емігрантському середовищі та багатьох університетах Європи, США, Канади); IV – підвищення інтересу науково-дослідної спільноти до проблеми утвердження української державності у формі УНР після набуття Україною незалежності; V – сучасний період вивчення історико-правових джерел щодо УНР.

Історіографічний аналіз емігрантської наукової історичної думки дозволив виявити, що головними осередками були Прага (Український

Вільний Університет, Історико-Філологічне Товариство, Музей Визвольної Боротьби України), Берлін (Український Науковий Інститут), Варшава (Український Науковий Інститут та Воєнно-Історичне Товариство), частково Париж. Саме в еміграційних центрах працювали очевидці першого досвіду державотворення – науковці, історики, державні діячі (М. Грушевський, В. Липинський, С. Томашівський, Д. Дорошенко, А. Яковлів, Р. Лашенко, В. Біднов, В. Прокопович, І. Борщак, Б. Крупницький, та ін.). Зокрема, результатами таких досліджень стали такі відомі сьогодні монографічні дослідження, як «History of the Ukraine» Д. Дорошенка (1939 р., Едмонonton), «Geschichte der Ukraine» Б. Крупницького (Лейпциг, 1939 р.), «Історія України» М. Антоновича (Прага, 1940 р.). Цікавим для вивчення питань державотворчих процесів в Україні є «Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції за 1921 – 1933 роки» (укладач П. Зленко), що вийшов друком у 1932 р. у Празі.

Тематика УНР приваблювала й іноземних дослідників історії України. Насамперед, це праці Manning A. Clarence «The Story of the Ukraine» (Нью-Йорк, 1947 р.), Hugh P. Koules «Ukraine and its people» (Лондон, 1939 р.), Allen W. E. D. «The Ukraine. A History» (Лондон – Кембрідж, 1940 р.). У багатьох країнах світу зберігаються документальні (архівні) матеріали з історії УНР. Так, у Празькому українському архіві (1929 р.) була заснована Українська бібліотека імені Симона Петлюри, де зібрані матеріали з історії визвольних рухів 1917–1921 рр., архів Товариства колишніх вояків Армії УНР у Франції, епістолярій, спогади, іконографічні та картографічні матеріали, українські військові відзнаки; Національний музей у Відні зберігає документи міністерств і відомств Уряду ЗУНР, судові, торговельно-фінансові документи, особові справи урядовців, а також картографічні матеріали, печатки, статті й повідомлення, фотографії, видання українських та іноземних прес-служб та ін.

Сьогодні у США працює 32 українські інституції, у структурі яких існують українські архіви, музеї, бібліотеки та художні галереї, а саме: Український музей-архів (Клівленд); Український Національний музей (архів у Чикаго). У Канаді такі матеріали зберігаються у Національному архіві країни, архівах провінції Альберти та Альбертського університету, в бібліотеці Карлстонського університету, в Українському дослідницькому й документаційному центрі Канади та в Українському культурно-освітньому осередку. Історіографічно цікавим є укладений Б. Кравченком

анотований перелік «Архівні матеріали з історії України в Канаді» (Київ – Едмонт, 1990 р.).

Таким чином, завдяки бібліографічному та історіографічному аналізу матеріалів фондів можна отримати багатоаспектну інформацію про події Української революції 1917–1921 рр., що дозволить скласти враження, зрозуміти суть і глибину процесів українського державотворення та українського визвольного руху, а також сприятиме їх популяризації у науковій та освітній спільноті.

УДК 340.15(477)
ББК 67.2(4УКР)я431
I-90

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України (голова); **В. Д. Гончаренко** – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України; **В. М. Єрмолаєв** – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

*Матеріали друкуються в авторській редакції.
Наведені авторами думки і висновки
можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії.*

Історія державотворчих процесів в Україні та зарубіжних країнах I-90 (до 100-річчя утворення Української Народної Республіки) : зб. наук. ст. та тез повідом. міжнар. наук. конф. (м. Харків, 23 листоп. 2017 р.) / редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв. – Харків : Право, 2017. – 554 с.

ISBN 978-966-937-304-5

Збірник наукових статей та тез повідомлень міжнародної наукової конференції «Історія державотворчих процесів в Україні та зарубіжних країнах (до 100-річчя утворення Української Народної Республіки)» містить дослідження наукових, науково-педагогічних працівників та студентів провідних вищих навчальних закладів України та зарубіжних країн, присвячених актуальним питанням історії державотворчих процесів у різні історичні періоди і особливо за часів Української революції 1917–1921 рр.

Для науковців, аспірантів, студентів, усіх тих, хто цікавиться історією держави і права.

УДК 340.15(477)
ББК 67.2(4УКР)я431

ISBN 978-966-937-304-5

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Видавництво «Право», 2017